

пухлину нормальні тканини — все це дає підстави сподіватися на можливість успішного застосування лазерних випромінень у терапії злоякісних пухлин.

У шостому розділі коротко описані різні можливості застосування лазерних випромінень у медицині. В офтальмологічній практиці лазери дістали застосування для безопераційного лікування відшарувань сітківки та деяких інших захворювань. Коротко обговорені можливості застосування лазерних випромінень у хірургії («світловий ніж»), стоматології і отоларингології. На жаль, видимо, зважаючи на обмеження об'єму, більша частина цього розділу викладена дуже стисло і схематично, і не всі відомі можливості використання лазерів у медицині дістали в ній своє відображення. Не описані також деякі застосування лазерних випромінень у біології. Зрештою, швидкий прогрес в галузі застосування лазерних випромінень у біології і медицині є причиною того, що будь-яка монографія в цій галузі уже до моменту свого виходу в світ неминуче застаріє в якійсь своїй частині.

Останній, сьомий розділ присвячений питанням техніки безпеки і захисту обслуговуючого персоналу і хворих при роботі з лазерами. Ці питання набувають значення у зв'язку з тим, що лазерні випромінення можуть спричиняти уражаючий вплив на тканини і органи людини.

Книга має резюме англійською мовою і літературний покажчик, що містить понад 500 джерел.

Написана групою спеціалістів у галузі біологічної дії і застосування лазерних випромінень у біології і медицині, рецензована монографія, перша у вітчизняній літературі, — це не тільки ґрунтовний огляд праць в галузі біологічного впливу лазерних випромінень та їх застосування в біології і медицині, але й містить велику кількість нового, оригінального матеріалу. Безсумнівно, вона стане цінним посібником для біологів, лікарів і інженерів, які працюють в галузі застосування лазерних випромінень в біології та медицині.

Б. Р. Киричинський

## Б. Р. КИРИЧИНСКИЙ. «СУДЕБНАЯ РАДИОЛОГИЯ»,

Киев, «Наукова думка», 1969

Бурхливий розвиток природничих і технічних наук і насамперед фізики і хімії привів до широкого застосування їх досягнень в найрізноманітніших напрямках дослідницької і практичної діяльності.

Цілком природно, що цей процес не міг не торкнутися судової експертизи з її чітко визначеними завданнями і надзвичайно широким полем діяльності. Це дістало свій вираз у появі в спеціальній літературі відомостей про спроби застосування різноманітних методичних прийомів, запозичених з різних галузей науки, для з'ясування окремих завдань судової експертизи. Значна частина таких методів у своїй основі була рентгено-радіологічною. Привертало увагу, що ці розрізнені спроби були здебільшого випадкового характеру і являлись суто емпіричними. Водночас вони свідчили про значну перспективу, що відкривається перед судовою експертизою в зв'язку з можливістю використання методів, які ґрунтуються на застосуванні іонізуючих випромінень і радіоактивних ізотопів.

Отже, обставини, що склалися, зумовлювали необхідність появи узагальнюючої праці, в якій будуть представлені теоретичні основи і загальні закономірності застосування іонізуючих випромінень і радіоактивних ізотопів у практиці судової експертизи, а також чітко визначені можливості того чи іншого методу.

Слід одразу ж відзначити, що рецензована монографія досить повно відповідає згаданим вимогам і в цьому її головна найбільш загальна цінність. На підставі великого власного експериментального матеріалу і літературних даних автору вдалося узагальнити і систематизувати рентгено-радіологічні методи, застосовані для вирішення завдань криміналістики і судової медицини, критично їх оцінити, дати аналіз можливостей застосування кожного з них. У цьому плані рецензована монографія може бути визнана унікальною.

Успішному виконанню поставленого перед автором завдання у вирішальній мірі сприяла та обставина, що Б. Р. Киричинському належить пріоритет у розробці ряду методів, застосованих у судовій експертизі, створенні відповідної апаратури, а також в обґрунтуванні можливостей застосування того чи іншого методу в криміналістичній і судовомедицинській практиці.

Великий вклад внесли праці автора в розробку методу бетарадіографії. Він запропонував метод виготовлення контактного радіографа, розробив умови застосування бетарадіографії при дослідженні речових доказів, зокрема використання бетатощинометра для встановлення групової належності паперу і виявлення слідів підчистки і витирання в документах.

Велике значення для криміналістичної практики може мати запропонована Б. Р. Киричинським разом з А. І. Даниленком можливість використання природної радіоактивності як ідентифікаційної ознаки при встановленні групової належності об'єктів тваринного, рослинного і мінерального походження.

Певний інтерес становлять також дослідження автора в галузі активаційного аналізу. Він показав ефективність застосування нейтронної активації для дослідження документів; для цієї мети автор застосував метод авторыдіографії.

Автор показав, що для дослідження об'єктів, які мало поглинають рентгєнівське випромінєння (документи, текстильні тканини, шкіра, волокна тощо), слід застосувати м'які рентгєнівські промені, а також запропоновано використання просвічування рентгєнівськими променями для визначення кількості, матеріалу і характеру наповнювачів у папері.

Велика заслуга належить автору в розробці і популяризації практичного застосування в судовій експертизі методу мікрорентгєнографії.

Розробка методу фотоелектронографії або просвічування вторинними електронами, значну роль в якій відіграли експериментальні дослідження Б. Р. Киричинського, дозволила одержувати знімки поверхневої структури різних об'єктів. Автору вперше з допомогою цього методу вдалося виявити невидимі або замазані тексти і написи, здійснені речовинами з високим атомним номером.

Розроблені автором методики бетарядіографії, мікрорентгєнографії і фотоелектронографії безсумнівно можуть бути використані не тільки при дослідженні об'єктів судової експертизи, але й при дослідженні ряду біологічних об'єктів (шліфи кісткової тканини, гістологічні зрізи, різні дрібні об'єкти рослинного походження тощо).

До позитивних якостей монографії слід віднести чіткість і якість викладу, гарну літературну мову автора і відмінне оформлення книги.

Структура монографії сприяє послідовному викладу матеріалу і достатньо легкому сприйманню її читачем.

Протягом чверті віку, про що свідчать численні публікації в спеціальній літературі, з великою послідовністю Б. Р. Киричинський прийшов до мети, яка виявилась у створенні праці, що має не тільки значну теоретичну цінність, але й стане, по нашому глибокому переконанню, настільною книгою експертів-практиків.

Є. Ю. Чеботарьов, С. А. Берштейн